

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика

Зборник на трудови од втората меѓународна
научно-стручна конференција

“СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ТУРИЗМОТ, ЕКОНОМИЈАТА И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА”

Штип, 2017

ЗБОРНИК

“Состојби и перспективи во туризмот, економијата и бизнис логистиката”

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за туризам и бизнис логистика

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ОД ВТОРАТА
МЕЃУНАРОДНА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

**„СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ТУРИЗМОТ,
ЕКОНОМИЈАТА И БИЗНИС ЛОГИСТИКАТА“**

Штип, 27.05.2017

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за туризам и бизнис логистика

Уредници:

Проф. д-р Никола Димитров
Проф. д-р Дејан Методијески

Организациски одбор:

Проф. д-р Никола Димитров
Проф. д-р Дејан Методијески
Проф. д-р Нако Ташков
Проф. д-р Златко Јаковлев
Проф. д-р Цане Котески
Проф. д-р Драшко Атанасоски
Доц. д-р Марија Магдинчева Шопова
Доц. д-р Тања Ангелкова Петкова
Доц. д-р Оливер Филипоски
Доц. д-р Душко Јошески
Асистент докторант м-р Душица Санева
Асистент докторант м-р Наташа Колевска
Асистент докторант м-р Анета Стојановска Стефанова

Програмски одбор:

Nikola Dimitrov (University Goce Delcev, Stip),
Dejan Metodijeski (University Goce Delcev, Stip),
Suzana Djordjevic Milosevic (University Singidunum, Belgrade),
Georgi Michev (Enoteque Nature, Dolna Banya),
Ibish Mazreku (University Haxhi Zeka, Peć),
Halit Shabani (University Haxhi Zeka, Peć),
Nexhdet Shala (University Haxhi Zeka, Peć),
Fotis Kilipiris (Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki)

Печати:

2-ри Август, Штип

Тираж:

100

Дизајн на корица:

Бојан Матејин

Адаптација на текст од српски и бугарски јазик:

Доц. д-р Тања Ангелкова Петкова
Проф. д-р Дејан Методијески

Техничко уредување:

Проф. д-р Дејан Методијески

Лектор:

Вангелија Цавкова

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје
338.48(497.7)(062)
НАУЧНО-стручна конференција "Состојби и перспективи во
туризмот, економијата и бизнис логистиката" (2 ; 2017 ; Штип)
Зборник на трудови од втората меѓународна научно-стручна
конференција "Состојби и перспективи во туризмот, економијата
и бизнис логистиката", Штип 27.05.2017 [Електронски извор] /
[уредници Никола Димитров, Дејан Методијески]. - Штип :
Универзитет "Гоце Делчев" - Штип, Факултет за туризам и бизнис
логистика, 2017
Начин на пристап (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/zbornici.html>. -
Текст во PDF формат, содржи 272 стр., илустр. - Наслов преземен
од екранот. - Опис на изворот на ден 31.10.2017. - Фусноти кон
текстот. - Библиографија кон трудовите
ISBN 978-608-244-444-4
а) Туризам - Економски прилики - Македонија - Собири
COBISS.MK-ID 104741386

СОДРЖИНА

УЧЕСНИЦИ НА КОНФЕРЕНЦИЈАТА	7
ПРЕДГОВОР ОД УРЕДНИЦИТЕ	20
ЕКОНОМИЈА И БИЗНИС ЛОГИСТИКА	22
АНАЛИЗА НА КОНКУРЕНЦИЈАТА ВО БИЗНИС СЕКТОРОТ	23
Симона Ѓуревска, Фросина Јакимовска, Оливер Филипоски КОМБИНИРАН ТРАНСПОРТ – LKW WALTER.....	30
Драшко Атанасоски, Моника Станковска ИМОТНОТО ОСИГУРУВАЊЕ КАКО ПРЕДМЕТ ВО ОСИГУРУВАЊЕТО И МЕТОДИ ЗА ПРОЦЕНКА И ШТЕТА.....	40
Адријана Мижорова, Тања Ангелкова Петкова СОВРЕМЕН ТРЕТМАН И ОДРЖЛИВО УПРАВУВАЊЕ СО КОМУНАЛЕН ЦВРСТ ОТПАД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	46
Ристо Георгиев, Дарко Огнаноски, Никола Димитров ИСТРАЖУВАЊЕ НА МИСЛЕЊЕТО ЗА КВАЛИТЕТОТ НА КОМПАНИЈАТА NEO LIFE NUTRIENCE КАЈ ЧЛЕНОВИТЕ.....	56
Татјана Ѓорѓиева ЖЕНАТА КАКО ПРЕТПРИЕМАЧ ВО ТУРИЗМОТ.....	65
Марија Магдинчева-Шопова, Кирил Постолов, Симона Савиќ МЕЃУНАРОДНИТЕ САЕМИ КАКО ФАКТОР ЗА РАЗВОЈ НА БИЗНИСОТ И ТУРИЗМОТ.....	76
Дејан Методијески, Ердоан Џеладин, Душица Санева СТРАТЕГИСКИТЕ АЛИЈАНСКИ И ПРОМЕНИТЕ НА КОНКУРЕНТСКОТО ОКРУЖУВАЊЕ	88
Халит Шабани, Афердита Шабани ТУРИЗАМ И УГОСТИТЕЛСТВО.....	99
УЧЕСТВОТО НА ВИНАРИЈАТА „ШАТО КАМНИК“ ВО ПОНУДАТА НА МАКЕДОНСКИОТ ВИНСКИ ТУРИЗАМ.....	100
Бисера Бозаревска КЕТЕРИНГОТ КАКО ТРЕНД ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО И ФАКТОР ЗА РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	105
Зоран Николовски, Билјана Николовска, Јулијана Саздова	

ИСТРАЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА ПОНУДА НА ТИКВЕШКИОТ РЕГИОН..... 113

Цане Котески, Златко Јаковлев, Ивана Митева

РЕСТОРАНСКАТА ПОНУДА ПРЕКУ РАЗНОВИДНОСТА НА КАРТИ ЗА ИЗБОР НА УСЛУГИ ВО УГОСТИТЕЛСТВОТО 119

Јулијана Саздова, Горан Антониевски, Митко Коцев

СОМЕЛИЕРСТВО - СТРУЧНА СИМБИОЗА МЕЃУ КУЛИНАРСКИОТ И ВИНСКИОТ ТУРИЗАМ 128

Георги Мичев, Дејан Методијески

ЗНАЧЕЊЕТО НА ПЛАНИНАТА КОЖУФ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ ВО ОПШТИНА ГЕВГЕЛИЈА 138

Тања Ангелкова Петкова, Марија Станојкова, Љупка Атанасова

ТУРИСТИЧКИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА ДОЦНОАНТИЧКИОТ ГРАД БАРГАЛА 146

Нако Ташков, Ивана Ананијева, Симона Атанасова

УНАПРЕДУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА ПРЕКУ РАЗВОЈОТ НА БЕСПЛАТНИТЕ ФОРМИ НА ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 156

Анета Стојановска-Стефанова

ИНОВАТИВНИ ИДЕИ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО ЈУГОИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 169

Никола Димитров, Марија Магдинчева-Шопова, Јованка Цуклева-Анастасовска

МЕНАЏМЕНТ СО БИЗНИС ИЗВОНРЕДНОСТА НА ХОТЕЛИТЕ 179

Хајра Шкриељ, Ибиш Мазреку, Неџет Шала

ЕКОТУРИЗМОТ КАКО СОВРЕМЕН КОНЦЕПТ ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 192

Љупчо Јаневски

НОВИ ПЕРСПЕКТИВИ ВО ЕКОТУРИЗМОТ – „OFF THE GRID“ ТУРИЗАМ 204

Николчо Петров, Тања Ангелкова Петкова

БИОДИВЕРЗИТЕТОТ КАКО РЕСУРС ЗА РАЗВОЈ НА ТУРИЗМОТ, ПРЕКУ ПРИМЕРОТ ЗА НАЦИОНАЛЕН ПАРК „СТАРА ПЛАНИНА“ 213

Невена Симиќ, Наташа Вулиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

МОЖНОСТИ ЗА ПОДДРШКА И ЗАЧУВУВАЊЕ НА БИОДИВЕРЗИТЕТОТ
ПРЕКУ ИНТЕГРИРАН РАЗВОЈ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ХРАНА И
ТУРИЗАМ..... 221

Душица Рајковиќ, Сузана Ѓорѓевиќ Милошевиќ

КОН БИОКЛИМАТСКИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОДРЕДЕН ТУРИСТИЧКИ
РЕГИОН НА ОСНОВА НА КОРИСТЕНИ ПОДАТОЦИ..... 233

Пламен Лаков

SOME PROBLEMS OF BULGARIAN CULTURAL TOURISM..... 244

Evgeniy Stojanov

ПРОСТОРНИ И РЕГИОНАЛНИ ПЕРСПЕКТИВИ НА ШТИП И ОЧЕКУВАНИ
ТУРИСТИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ..... 253

Никола Димитров, Душко Јошески, Наташа Митева

ТУРИСТИЧКИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ НА ДОЦНОАНТИЧКИОТ ГРАД БАРГАЛА

Нако Ташков, Ивана Ананијева, Симона Атанасова

nako.taskov@ugd.edu.mk
ananijeva.ivana@yahoo.com
simona.atanasova93@yahoo.com

Клучни зборови:

Крстилница, голема терма, епископска базилика, калдариум

Апстракт

Културното наследство и културните споменици, археолошките локалитети и градби играат мошне голема улога во развојот на туризмот во кој било дел од земјината топка. Република Македонија поседува голем број вакви културно-историски споменици и археолошки локалитети. Затоа, во овој труд решивме вниманието да го посочиме на еден ваков локалитет, а тоа е доцноантичкиот град Баргала и преку неговото постоење, неговите градби, археолошките остатоци да ги прикажеме неговите туристички потенцијали.

Вовед

Брегалничкиот регион е еден од најголемите региони во Република Македонија и главно го зафаќа сливот на реката Брегалница. Се протега од централните до крајните источни делови на Република Македонија.

Овој регион изобилува со многубројни археолошки локалитети, кои со своето богато културно и историско значење претставуваат значајни туристички атракции кои придонесуваат за развој на туризмот не само во овој регион, туку и во целата наша земја. Ние во овој труд издвоивме и вниманието го посветивме на два од нив, а тоа се археолошкиот локалитет Баргала и локалитетот Црквиште во Мородвис. Црквиште и Баргала претставуваат два значајни центри во зачетоците на зацврстувањето на христијанството, за што говори и фактот дека уште во 552 година од нив биле испратени претставници – епископи за да учествуваат на Петиот вселенски халкидонски собир.

1. Баргала

Градот Баргала се наоѓа во источниот дел на Р. Македонија, во подножјето на планината Плачковица, на десниот брег на Козјачка Река, на простор погоден за изградба на фортификација, кај некогашниот Горен Козјак во месноста Градот, на оддалеченост од 2.5 км јужно од денешното село Долен Козјак и на 13 км североисточно од градот Штип.

Името на градот Баргала за прв пат се среќава на еден пронајден натпис датиран од 371 година, откриен во месноста Ханче во атарот на село Карбинци. Се работи за натпис во кој се говори за подигањето на градската порта.

1. 1. Порти

Со досегашните истражувања, во Баргала досега се откриени две порти: порта *Principalis*, сместена во централниот дел на северозападниот одбранбен ѕид и североисточната порта изградена за комуникација на градот со субурбиумот. Карактеристично за двете порти е дека и кај двете, откриен е надворешен пропугнакулум, архитектонско решение, со кое се зголемува степенот на одбраната на градот.

1. 2. Кули

Еден од најважните елементи од фортификацијата за одбраната на градот се кулите, кои ја штитат главната порта и куртините (простор меѓу две кули). Во Баргала досега откриени се 11 кули, кои заедно со неоткопаните сектори од фортификацијата, тие би биле 21 кула, притоа, Нацев Т. остава можност доколку се појават порти, нивниот број да биде зголемен со 2-4 кули. Сите досега откриени кули, имаат правоаголна форма и припаѓаат на типот истурени кули пред куртините. Во Баргала се разликуваат три вида на кули: аголони, вовлечени и фланкирани. Комуникацијата меѓу катовите во кулите била со дрвени скали, а на третиот кат најверојатно имало влез, во кој се влегувало од платформата на куртината. Поради малите димензии, кулите во Баргала немале прозори.

1. 3. Епископска базилика

Поставена на доминанта позиција, со своето значење и големина ги надвишува останатите објекти во Епископиумот.

Епископската базилика со должина 40.00 м и широчина 20.00 м претставува стандарден тип на ранохристијанска црковна градба, раширен во медитеранските земји и на Балканскиот Полуостров.

1. 4. Баптистериум (Крстилница)

Баптистериумот има крстовиден план со нартекс, според кој еднадвор претставува базиликална градба, а одвнатре крстовиден објект со полукружна апсида одвнатре и полигонална еднадвор.

Во средината на баптистериумот е откриен базен со крстовидна форма која одговара на формата на баптистериумот и со краци кои формираат издлабени полукружни ниши од надворешната страна на базенот. Околу базенот е оформена ограда изградена од тули над која стоеле колони со капители што носеле балдахин. Целиот базен бил обложен со плочки од бел, црвеникав и сив мермер, слично како базенот во Епископската и Северната базилика во Стоби.

1. 5. Комплекс на Епископска резиденција

Во комплексот на Епископската резиденција влегуваат: главната сала и станбен комплекс со северозападно и североисточно крило.

Главната сала има правоаголна форма, ориентирана североисток - југозапад, со должина 22.00 и широчина 7.80 м. Овој простор е составен од четири дела поставени на различни висински нивоа: апсидален простор, правоаголна приемна сала, економски дел составен од две простории и трем.

Станбениот комплекс: Северозападното крило од станбениот комплекс е прилепено на внатрешното лице на северозападниот одбранбен ѕид со правоаголна форма, ориентирано североисток - југозапад, со должина 24.00 м и широчина заедно со тремот 11.15 м. Во овој дел, откриени се пет простории: првите три помеѓу себе комуницирале со широки влезови засводени со арки. Четвртата и петтата просторија комуницирале помеѓу себе исто така со широк влез засводен со арка. Сите пет простории комуницираат со тремот.

Слика 1.: Главната сала на Епископската резиденција

1. 6. Цистерна за вода

Објектот има правоаголна форма со надворешна должина 10.60 м и широчина 6.60 - 6.70 м, и внатрешна должина 9.30 м и широчина 5.30 - 5.40 м. Во цистерната водата доаѓала низ отвор сместен во централниот дел на североисточниот ѕид.

1. 7. Голема терма

Објектот е изграден помеѓу плоштадот и северозападниот одбранбен ѕид, со правоаголна основа со должина 19.00 м и ширина 13.00 м. Термата е со поединечни простории меѓусебно функционално поврзани, секоја од нив со посебна намена која произлегува од различните процедури на капењето.

1. 8. Мала терма

Малата терма е изградена на тесниот простор помеѓу просторијата за ложење. Термата има правоаголна основа со должина 4.55 м и широчина 3.00 м.

Слики 2. и 3.: Големата и малата терма на градот Баргала

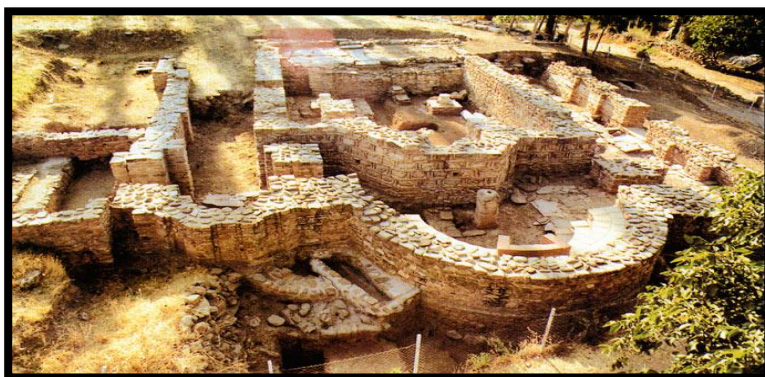
1. 9. Барагала од раниот до доцниот среден век

Од сакралните градби од раносредновековиот период, во рамките на утврдувањето со досегашните истражувања е позната само малата црква лоцирана покрај јужниот периметрален ѕид на Епископската базилика која била изградена во рамките на крајот на VIII или почетокот на IX век. Нејзиното опстојување сигурно било сè додека не била изградена црквата Св. Ѓорѓи, еден од најрепрезентативните објекти од раносредновековиот период, изграден надвор од утврдувањето во непосредна близина на југозападната кула на фортификацијата која била изградена кон крајот на IX или почетокот на X век и истата успеала да опстои низ вековите сè до денес. Профана архитектура од раниот до доцниот среден век, откриена е на целиот простор каде е вршено археолошко истражување.

2. Археолошки локалитет Црквиште – Моробиздон

Во подножието на планината Плачковица, на седум километри јужно од Кочани, е сместено селото Мородвис, каде се наоѓа археолошкиот локалитет Црквиште - комплекс доцноантички и средновековен локалитет. Името на овој археолошки локалитет доаѓа од големиот број на цркви кои се пронајдени на овие простори. Освен со тоа име, овој локалитет уште е наречен: Моробиздон, Мороздвизд, Формиздос, Формендис.

Слика 4.: Археолошки локалитет Црквиште

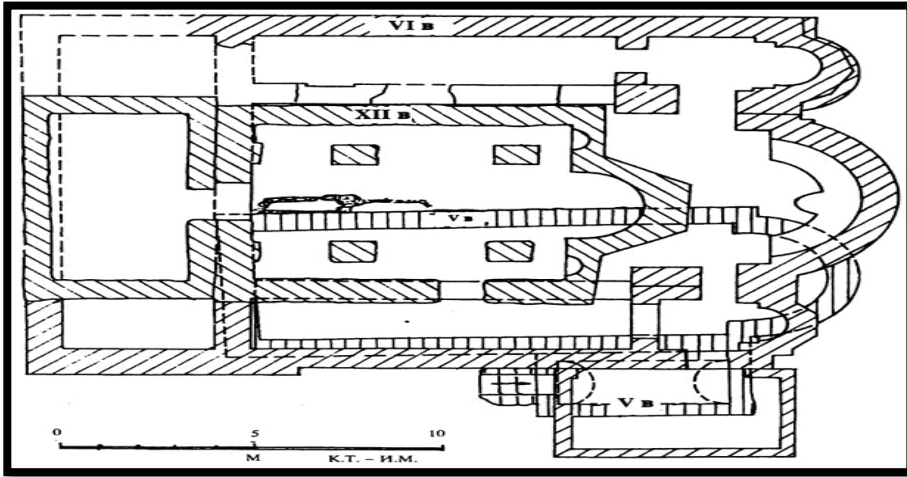
Станува збор за населба во која животот се одвива во периодот од V до VII век, кога била напуштена за да оживее повторно во IX век, населена од Словените. Во периодот од X до XV век, овој локалитет доживеал кулминација, претставувајќи црковно средиште на Брегалничкиот регион. Во времето на Самоиловата држава станува и епископско седиште во рамките на Охридската епископија. Просперитетот на градот Моробиздон и Мородвишката епископија запрел кон крајот на XII век, во време на завладување на српската држава на овие простори, а во 1347 година, со одлука на црковниот собор одржан во Скопје, седиштето на епископијата се преместува во Злетово.

Слика 5.: Вредни предмети пронајдени на археолошкиот локалитет

Археолошкото наоѓалиште „Црквиште“ е откриено во 1980 год. Попознато е како средновековен град Моробиздон кој еден милениум бил културен, економски, црковен и политички центар на Источна Македонија. Со научните истражувања на овој простор откриени и сочувани се четири цркви од кои најстарата е од 5-ти век, а најмладата е од 13-ти век. Според начинот на градбата, мермерниот под и столбовите и капителите со претстави од средновековни мотиви, утврдено е дека станува збор за едно високо ниво на техника на градење и украсување. Од времето на големиот просперитет на градот, како на економско-политички, така и на културен план, откриена е катедралната црква репрезент на средновековната архитектонска концепција, фрескописана со под изработен во техниката секстиле и црковен мебел од делкан камен. Со истражувањето откриено е дека во оваа црква во XIII век била изградена нова помала црква околу која е откриена некропола од XII до XIX век со повеќе од 350 гробови во кои се пронајдени предмети од сребро, бронза, коска, стакло и текстил.

Слика 6.: Тлоцрт на црквите во Црквиште

3. Туристичка Валоризација

Вреднувањето е направено според следните десет параметри: туристичка положба, туристичка опременост, инфраструктурна опременост, сообраќајна поврзаност, пристапност, специфичност, содржајност, значење, сезоналност и степен на посетеност. Десетте параметри претставени во табела се оценети со бројна вредност од 1 (најниска) до 3 (највисока).

Табела 1.: Приказ на десет параметри со нивна вредност

ПАРАМЕТАР		БРОЈНА ВРЕДНОСТ		
		1	2	3
1	Туристичка положба	лоша	средна	добра
2	Туристичка опременост	слаба	средна	добра
3	Инфраструктурна опременост	слаба	средна	добра
4	Сообраќајна поврзаност	лоша	средна	добра
5	Пристапност	лоша	средна	добра
6	Специфичност	мала	средна	голема
7	Содржајност	слаба	средна	добра
8	Значење	локално	регионално	национално

9	Сезоналност	една сезона	две сезони	цела година
10	Степен на посетеност	низок	среден	висок

Табела 2.: Туристичка валоризација на археолошките локалитети

Реден број	Атрактивност	Туристичка положба	Туристичка опрема	Инфраструктура	Сообраќајна поврзаност	Пристапност	Специфичност	Содржајност	Значење	Сезоналност	Посетеност	Вкупно: Општа туристичка вредност	Локација Координати	
													X	Y
1.	Баргала - Карбинци	2	2	2	3	3	3	2	3	3	1	2, 4	22.2 906	41.7 988
2.	Црквиште - Мородвис	2	2	2	3	2	3	2	3	3	1	2, 3	22.4 183	41.8 484

Заклучок

Од сето ова можеме да заклучиме дека археолошките локалитети Баргала и Црквиште поседуваат огромно културно-историско богатство кое заедно со фактот дека тие се значајни центри во зачетоците на зацврстувањето на христијанството, придонесуваат за нивната голема туристичка вредност.

Секако, ова не е сè за археолошките локалитети Баргала и Црквиште. За жал, овој труд не може да ги опфати сите детали околу историјата на овие значајни локалитети.

Слика 7.: Доцноантички град Баргала

Слика 8.: Археолошки локалитет Црквиште

Референци:

Алексова, Б. (1970), *Придонес од истражувањата во Баргала - Брегалница за осветлување на историјата на Словените во Македонија*, Симпозиум 1100-годишнината од смртта на Кирил Солунски, Скопје;

Белдедовски, З. (2003), *Комплексот на епископската базилика Баргала*, Старохристијанска археологија во Македонија, Македонска академија на науките и уметноста, Скопје;

Белдедовски, З. и Нацев, Т. (2006), *Новооткриен термален објект во Баргала*, *Macedoniae acta archaeologica* 17, Скопје;

Нацев, Т. и Петковски, Р. (2001), *Новооткриена терма во античкиот град Баргала*, Македонско наследство бр. 16, Скопје;
Нацев Т. (2003), *Баргала, конзерваторски реставраторски работи (1996-1998)*, Macedoniae acta archaeologica 16, Кочани;
Студија за состојбата со потенцијалите за развој на туризмот во Источниот плански регион, Декември 2014 година;
Општина Зрновци. Туризам. Преземено на 16 јуни 2017,
<http://zrnovci.gov.mk/>